غسل و کفن و دفن جنازه های سوخته

س1.
الف) در یک حادثه آتش سوزی چند نفر مسلمان و غیر مسلمان سوخته اند، و مخلوط شده اند، و امکان تشخیص و شناسایی هر یک نیست، وظیفه نسبت به غسل و نماز و دفن آنها چیست؟
ب) در همین فرض نیز اگر خانمی هم بین آنهاست، و قابل شناسایی نباشد، تکلیف چیست؟

ج.
الف) در فرض سؤال بنابر احتیاط ،غسل دادن و کفن نمودن و سایر واجبات، برای تمامی آنها واجب است.
ب) هر یک از زن و مرد مسلمان، آنها را از پشت لباس، غسل دهند.

کفن و دفن جنازه های خارج شده از زیر آوار

س2.آیا واجب است جنازه هایی که از زیر آوار خارج می شوند، هر کدام را جدا کفن و دفن نمود؟

ج. بله واجب است جدا کفن نمود، ولی دفن دو یا چند میت در یک قبر جایز است، هرچند کراهت دارد ؛ و احتیاط مستحب در ترک آن است ؛ مگر ضرورت اقتضا کند. و در صورت دفن دو میت در یک قبر بهتر است حائلی بین دو میت قرار دهند.

کفن کردن میت اضطرارا با پارچه مجهول المالک

س3. اگر پارچه ای مجهول المالک باشد، کفن کردن میت با آن در شرائط بحرانی چه صورتی دارد؟

ج. اگر حاکم شرع اجازه این کار را بدهد، مانعی ندارد ؛ و در غیر این صورت نباید برای کفن از آن پارچه استفاده کنند.

کفن کردن جنازه ها با لباس

س4. آیا در منطقه ای که جنازه های زیادی وجود دارد، برای کفن کردن اجساد، بیرون آوردن لباسهای آنها واجب است؟ در صورتی که بیرون آوردن لباس اموات برای امدادگران دارای مشقت باشد، تکلیف چیست؟

ج. دفن میت با لباس، فی نفسه اشکال ندارد ؛ ولی در صورت امکان غسل یا تیمم و کفن میت واجب است ؛ و لباس میت اگر ارزش مالی داشته باشد، ملک ورثه ی میت است.

نماز میت

یک نماز میت بر چند جنازه

س5.
الف) آیا می توان بر چند میت مذکر و مؤنث و بالغ و نابالغ، یک نماز خواند؟
ب) در صورت جواز، چینش اجساد چه طور باید باشد؟ و مقدار فاصله از روبرو و دو طرف چه قدر باید باشد؟

ج.
الف) بله، اشکال ندارد ؛ و در این صورت بعد از تکبیر چهارم در عباراتی که نمازگزار می گوید، باید تثنیه یا جمع بودن اموات را مراعات کند.
ب) جنازه ها با رعایت محاذات، جلوی روی نمازگزار قرار داده می شوند.

یک نماز میت بر چند جنازه مرد و زن

س6.
اگر جنازه ها متعدد و از جهت جنسیت مختلط باشند، برای نماز خواندن آنها،
الف) آیا لازم است که جنازه ی زن پشت سر مرد باشد؟
ب) آیا باید به جنازه زنها جداگانه نماز خواند؟

ج.
الف) لازم نیست ؛ ولی چیدن جنازه ها باید به گونه ای باشد که اولاً واجب است میّت را مقابل او به پشت بخوابانند، به طوری که سر او به طرف راست نمازگزار و پای او به طرف چپ نمازگزار باشد. و ثانیاً فاصله آنها با نمازگزاران زیاد نباشد، ولی کسی که نماز میّت را به جماعت می خواند، اگر از میّت دور باشد، چنانچه صفها به یکدیگر متّصل باشد، اشکال ندارد.
ب) لازم نیست.

رعایت ضمیر در نماز میت

س7. در نماز بر جنازه های مختلط زن و مرد، ضمیرها چه طور باید گفته شود؟

ج. فقط بعد از تکبیر چهارم باید مراعات تثنیه یا جمع بودن میت را بکند ؛ و بقیه ی نماز با نمازی که برای یک میت خوانده می شود تفاوتی ندارد. اگر دو جنازه باشد می گوید : "اللهم اغفر لهذین المیّتین" و اگر سه جنازه یا بیشتر بود می گوید: " اللهم اغفر لهؤلاء الأموات".

کیفیت دفن دسته جمعی اجساد

س8. در حوادث و سوانح که افراد زیادی کشته می شوند، و ناچار باید اجساد به صورت دسته جمعی دفن شوند، چینش اجساد به چه صورتی باید باشد؟ اگر اجساد مختلط بین زن و مرد باشد، چگونه باید قرار داد؟

ج. دفن اجساد به صورت دسته جمعی اشکال ندارد، اگرچه در حال اختیار مکروه می باشد. و در هر صورت باید شرایط دفن (مثل رو به قبله بودن) در هر میتی به صورت جداگانه مراعات گردد ؛ وچینش خاصی شرط

نیست ؛ و اختلاط هم اشکال ندارد.

نماز میت بدون اذن ولیّ

س9.
الف) حکم نماز میتی که بدون اذن ولیّ خوانده شده، و امکان اذن گرفتن وجود داشته است، چیست؟
ب) آیا علم به رضایت و اجازه بعدی کفایت می کند؟
ج) اگر اذن گرفتن از ولی برای نماز میت به دلیل عدم شناخت یا عدم دسترسی، ممکن نباشد تکلیف چیست؟

ج.
الف) در فرض سؤال نماز باطل است.
ب) علم به رضایت - اگرچه از شاهد حال قطعی به دست بیاید - کفایت می کند ؛ و لکن اجازه ی بعدی کفایت نمی کند.
ج) اگر دسترسی به ولیّ میت ممکن نباشد، باید از حاکم شرع اجازه گرفت.

دفن أجساد، بدون شرائط شرعی

س10. اگر به واسطه دیر رسیدن اهل فن و امدادگران به منطقه حادثه دیده، عده ای از مردم آن منطقه در اثر عدم آشنایی با دستورات شرعی و غیره برخی جنازه ها را بدون غسل و تیمم و کفن و نماز و یا در غیر مسیر قبله دفن کرده باشند، تکلیف چیست؟

ج. اگر غسل، تیمم و کفن ترک شده است، برای تدارک آن در صورتی که محذوری (از قبیل هتک حرمت میّت به خاطر آن که جسدش تباه شده و از قبیل حرج و مشقت بر افراد زنده، به واسطه بو یا تجهیز او) نباشد، واجب است نبش قبر شود.
و اگر نماز بر میت ترک شده و یا باطل خوانده شده است، نبش قبر میّت برای خواندن نماز جایز نیست، بلکه در صورتی که مدت زیادی از دفن نگذشته باشد، و میّت در آن مدت متلاشی نشده، و از اسم میّت بودن خارج نشده است، با مراعات شرایط از قبیل رو به قبله بودن و غیر آن، نماز بر قبر او خوانده می شود.

دفن میت

دفن اموات در شب

س11. در شرایط بحرانی مانند زلزله، سیل و... آیا می توان اموات را شبانه دفن کرد یا خیر؟ در غیر این صورت حکم دفن اموات در شب چگونه است؟

ج. دفن اموات در شب، اشکال ندارد.

عدم دفن جسد، جهت کشف جرائم

س12. آیا جهت کشف جرائم می توان جسد مسلمان، اعم از بالغ، نابالغ و یا جنین را برای چندین روز متوالی نگه داشت؟

ج. اگر به گونه ای باشد که هتک میت محسوب نشود اشکال ندارد، در غیر این صورت جایز نیست، مگر این که به جهت ضرورت اجتناب ناپذیر ، مجبور به نگهداری جسد باشند.

دفن میت و مشخص نبودن قبله

س13. اگر هنگام دفن، به جهت گرد و غبار غلیظ یا مه گرفتگی شدید مستمر، جهت قبله مشخص نباشد، و تأخیر در دفن نیز به دلائلی ممکن نباشد، وظیفه چیست؟

ج. در فرض مذکور اگر با تأخیری که ضرر به میت و سایرین ندارد، بتوان جهت قبله را مراعات نمود، باید تأخیر انداخت ؛ وگرنه به طرفی که گمان به قبله دارند دفن کنند.

جنازه ی میت در چاه

س14. چنانچه شخص مسلمان یا غیر مسلمان در چاه سقوط کرده و مرده است، و امکان خارج کردن او وجود ندارد، حکم آن چیست؟ در صورتی که خارج کردن همراه با به خطر افتادن جان امدادگران باشد، یا باعث وارد آمدن ضرر و زیان به دیگران باشد، تکلیف چیست؟

ج. نسبت به غیر مسلمان وظیفه ای ندارید ؛ و نسبت به مسلمان با فرض عدم امکان خروج آن، در همان چاه به حال خود رها می شود ؛ و چاه قبر او خواهد بود ؛ و اگر چاه ملک شخصی کسی نباشد، و یا مالک آن به مسدود کردن آن راضی باشد، تعطیل کردن چاه و بستن آن واجب است.

عدم امکان خروج جسد از زیر آوار

س15. اگر به علت زلزله یا رانش زمین، فرد یا افرادی در زیر زمین قرار گیرند، و فوت کنند، و خارج کردن جسد یا اجساد ممکن نباشد، تکلیف چیست؟

ج. در فرض مذکور، وظیفه ای وجود ندارد.

انداختن جسد در دریا

س16. در صورتی که در یکی از قایقها، لنجها یا کشتی های بدون سردخانه یکی از مصدومین یا امدادگران در دریا فوت کند، و به دلیل خرابی (قایق، لنج یا کشتی) یا بُعد مسافت، نتوانند جنازه را به خشکی رسانند، و از طرفی زیاد ماندن جنازه در قایق و کشتی نیز باعث اذیت و بیماری دیگران می گردد، در چنین صورتی وظیفه چیست؟

ج. اگر به علت خوف تباه شدن و یا مانع دیگری، رساندن او به خشکی ممکن نباشد، و یا دشوار باشد، باید غسل و کفن و حنوط شده و نماز بر او خوانده شود، سپس او را در خم و مانند آن گذاشته و درب آن را

محکم بسته و یا آن که وزنه ای از سنگ و مانند آن به پاهایش بسته و در دریا بیندازند ؛ و احتیاط مستحب آن است که در صورت امکان، گذاشتن در خم و مانند آن را انتخاب کنند.

متفرقات دفن

عدم امکان اخذ اجازه ی ولیّ میت برای دفن

س17. آیا در صورتی که امکان اخذ اجازه ی ولیّ میت نیست، یا اجازه ی دفن در آن منطقه مورد نظر امدادگران را نمی دهد، و از طرفی هم امکان نگهداری نیست، می توان جنازه را به طور موقت دفن نمود، تا بعداً رضایت او را جلب کرد ؛ یا این که نبش قبر نموده و جنازه را به مکان مورد نظر ولیّ میت انتقال داد و دفن نمود؟

ج. اگر چاره ای جز دفن در آنجا نبوده و ولیّ هم از دفن کردن و نیز اذن دادن به دیگران در دفن امتناع می ورزد، بنا بر اقوا اذن ساقط است، هرچند احتیاط مستحب آن است که از ورثه های رتبه متأخر، اذن گرفته شود ؛ و اگر دسترسی به ولیّ میّت وجود ندارد، می بایست از حاکم شرع اذن گرفته شود.

عدم امکان اخراج اجساد از زیر آوار

س18.اگر در برخی مکان های آسیب دیده، بیرون آوردن اجساد از زیر آوار موجب از بین رفتن جان امدادگران شود، آیا باز هم واجب است جنازه ها را بیرون آورده و غسل داده و کفن نماییم؟ یا می توان به همان صورت دفن شده، حساب کرد؟ و بر خاک آنها نماز خواند؟

ج. اگر امکان خارج کردن جنازه وجود ندارد، و یا خوف خطر جانی معتنا به متوجه امدادگران باشد، وظیفه ای در خارج کردن آن ندارند ؛ ولی در صورت امکان لازم است نماز میت بر او خوانده شود.

نگهداری میت در الکل و یا مومیایی کردن

س19.
الف) آیا نگهداری میت در الکل جایز است؟
ب) آیا مومیایی کردن جنازه جایز است؟

ج.
الف) بعد از فوت شخص مسلمان، تجهیز جسد و دفن آن واجب است، بنابراین نگهداری آن با این نیت که آن را دفن نکنند، جایز نیست. و همچنین اگر نگهداری جسد موجب هتک شود جایز نیست.
ب) اگر منظور این است که اعضای فساد پذیر میت خارج شده و بعد مومیائی انجام گیرد، جایز نیست ؛ و در هر صورت دفن میت مسلمان، واجب است.

تلقین دسته جمعی

س20. در مناطق و مکان هایی که ناچار به دفن دسته جمعی اموات هستیم، تلقین آنها چگونه است؟

ج. تلقین یک امر مستحبی می باشد، و در صورتی که می خواهند این مستحب را عمل کنند، برای هر کدام از اموات یک تلقین جداگانه خوانده می شود.

نبش قبر به جهت کشف جرم

س21. آیا برای شناسایی و تعیین هویّت میّت یا برای شناسایی و تشخیص آثار جرم، نبش قبر جایز است یا خیر؟

ج. اگر ضرورت اقتضا کند که نبش قبر صورت گیرد (مثل این که برای اثبات حقی از حقوق ورثه، مجبور

به رؤیت جسد گردند) اشکال ندارد ؛ ولی اگر ضرورت نباشد، باید این کار ترک گردد.

نبش قبر به جهت انتقال جسد

س22. در وضعیت بحرانی پس از زلزله یا سیل که بسیاری از اموات بدون اذن ولیّ دفن شده اند، ولی آنها اصرار دارند میت را به محل دیگری انتقال دهند، آیا در این گونه موارد نبش قبر جایز است یا خیر؟

ج. اگر با امکان دسترسی به ولیّ بدون اجازه ی او دفن کرده اند، ولیّ می تواند قبر را نبش کند ؛ البته در صورتی که برای دفن میت در مکان دیگر، غرض عقلائی داشته باشد.

دفن میت بدون حنوط

س23. اگر میت بدون حنوط دفن شده باشد، آیا نبش قبر برای حنوط کردن جایز است یا خیر؟

ج. اگر متمکّن از حنوط بوده و بدون آن دفن شده است، چنانچه برای تدارک آن در صورتی که محذوری (از قبیل هتک حرمت میّت به خاطر آن که جسدش تباه شده و از قبیل حرج و مشقّت بر افراد زنده، به واسطه بو یا تجهیز او) نباشد، واجب است نبش قبر شود .

احکام امدادگر

أجرت امدادگر

س24. آیا امدادگر برای انجام کارهای امدادی خطرناک مثل آتش سوزی و مانند آن می تواند از اولیا و بستگان شخص حادثه دیده درخواست أجرت نماید یا خیر؟
در صورت عدم دسترسی به اولیا و بستگان و مطالبه أجرت توسط امدادگر آیا می توان از اموال فرد حادثه دیده أجرت را پرداخت نمود؟

ج. اگر این کار به درخواست کسی صورت بگیرد، و امدادگر قصد تبرّعی و مجّانی از کارش نداشته باشد، و برای این کار معمولاً أجرت می گیرند، باید شخص مذکور أجرت المثل را بپردازد ؛ و در غیر این صورت امددگر نمی تواند أجرتی را مطالبه کند.

اضرار به امدادگر جهت نجات حادثه دیدگان

س25. در صورتی که امدادگر احتمال قوی بدهد در حین نجات مصدوم، به بیماری سختی مبتلا یا مصدوم می شود و یا کشته می گردد، آیا اقدام به امداد و نجات در چنین مواردی واجب است یا خیر؟

ج. اگر خوف خطر جانی یا ضرر قابل توجهی در میان باشد، واجب نیست.

دیه ی صدمه یا فوت امدادگر

س26. اگر انسان، فرد دیگری را موظف به امداد کند، و در حین امداد، امدادگر مجروح شود یا فوت نماید، دیه ی او بر عهده ی کیست؟

ج. در فرض مذکور، دیه بر عهده ی کسی نیست.

نجاست سگ های امداد و نجات

س27. آیا سگ های امداد و نجات، نجس هستند؟ حکم لباس مسؤل تربیت و به کارگیری سگ های امداد و نجات که به طور مرتب با سگ در ارتباط است، و به آنها غذا می دهد، در محل حادثه چیست؟ در غیر محل حادثه چطور؟

ج. سگ نجس است ؛ و اگر لباس امدادگر با رطوبت مسریه با آن برخورد کند، نجس می شود.

نماز امدادگر با لباس نجس

س28. در صورتی که لباس امدادگر نجس شده باشد، و امکان تطهیر یا تعویض آن نباشد، آیا برای انجام فرایض خود می تواند از لباس اموات، مصدومین و هدایای دولتی و مردمی استفاده کند، یا با همان لباس های نجس می تواند نماز بخواند؟

ج. اگر ساتر عورتی که دارد منحصر در همان نجس باشد، در صورتی که بتواند از لباس اموات یا مصدومین با جلب رضایت مالک آن نماز بخواند، باید این کار را انجام دهد ؛ و در غیر این صورت چنانچه درآوردن آن به خاطر سردی هوا و مانند آن ممکن نباشد، در صورت تنگی وقت یا در صورتی که احتمال از بین رفتن عذر را- به نحو احتمال عقلایی- نمی دهد، باید با همان ساتر نجس، نماز را بخواند، و اعاده ندارد ؛ و اگر درآوردن آن ممکن است در تنگی وقت باید برهنه نماز بخواند، بلکه با وسعت وقت هم اگر احتمال از بین رفتن عذر را ندهد، باید نماز را به طور برهنه بخواند ؛ و قضا بر او نیست.

دوران امر بین قضا شدن نماز و یا نجات مصدومین

س29. در صورت تنگی وقت نماز و یقین یا احتمال به زنده بودن برخی افراد مسلمان یا غیر مسلمان حادثه دیده، نماز مقدّم است، یا نجات جان مصدومین؟ آیا در حین کار می شود نماز را خواند؟

ج. اگر احتمال عقلائی می دهد که برخی از افراد مسلمان زنده هستند، و خواندن نماز به صورت عادی، خطر جانی برای مصدومین احتمالی داشته باشد، و تا آخر وقت، نمی تواند نماز را به صورت عادی بخواند، باید نماز را در حین کار کردن بخواند، و رکوع و سجده رابا اشاره انجام دهد ؛ و تا حدّ ممکن جهت قبله را مراعات نماید.

دوران امر بین قضا شدن نماز آیات و وظیفه ی امدادگری

س30. در صورتی که امر دایر گردد:
الف) بین نماز آیات و نجات جان مصدومین ؛
ب) یا نماز آیات و دفن اموات، شرعا کدام یک بر دیگری مقدم است؟

ج.
الف) اگر احتمال عقلائی می دهد که خواندن نماز به صورت عادی خطر جانی برای مصدومین داشته باشد، و تا آخر وقت نماز، نمی تواند نماز را به صورت عادی بخواند، باید نماز را در حین کار کردن بخواند، و رکوع و سجده را با اشاره انجام دهد، و تا حد ممکن، جهت قبله را مراعات نماید.
ب) تعارضی وجود ندارد ؛ و نماز، مقدّم بر دفن است، مگر تأخیر در دفن، مستلزم تغییر و تباه شدن میّت و اذیّت زنده ها گردد ؛ و یا در تأخیر دفن، خوف درّنده یا سیل، و یا دشمن و مانند این ها بر میّت باشد، که در این صورت همانند مورد الف عمل می شود.

یک نماز لیلة الدفن برای چند میت

س31. با توجه به این که نماز لیلة الدفن برای میت به جهت اهداء ثواب می باشد ؛ آیا خواندن یک نماز لیلة الدفن برای تعدادی از اموات صحیح است ؛ یا باید برای هر کدام نماز جداگانه ای خوانده شود؟

ج. به قصد رجاء مطلوبیت، اشکال ندارد ؛ و تشریک در ثواب منعی ندارد.

مسائل متفرقه

استفاده از وسائل گروه های امدادی غیر مسلمان

س32. استفاده از مواد غذایی، بهداشتی و پوشاک گروه های امدادی غیر مسلمان، با توجه به عدم اطمینان از طهارت آنها چه حکمی دارد؟

ج. نسبت به غذاهای گوشتی خوردن آن جایز نیست ؛ و محکوم به حرمت است، مگر تذکیه شرعی حیوان احراز شود، و علم به نجاست غذا هم نداشته باشد.
و اما غیر غذاهای گوشتی محکوم به طهارت و حلیت است ؛ و استفاده اشکال ندارد، مگر یقین به نجاست یا حرمت آن داشته باشد.

عدم امکان دفن فوری میت، و انجام سایر واجبات آن

س33. در شرایطی که امکان دفن فوری اموات در محل حادثه دیده وجود ندارد، آیا سایر واجبات مثل غسل، کفن و نماز که امکان انجامش هست، واجب است فوراً انجام شود ؛ یا می توان آنها را به تأخیر انداخت؟

ج. اگر تأخیر آن موجب هتک میت نباشد، و انجام این واجبات در آینده ممکن است، می توان تا قبل از دفن تأخیر انداخت.